

Sytuacja na rynku kredytowym
wyniki ankiety do przewodniczących
komitetów kredytowych

II kwartał 2009

Podsumowanie wyników ankiety

W drugim z kolei kwartale doszło do silnego ograniczenia podaży kredytu we wszystkich segmentach rynku kredytowego. Banki zaostrzyły kryteria udzielania wszystkich rodzajów kredytu oraz podniosły marże kredytowe. Zmiany w polityce kredytowej wynikały z bardzo wysokiej niepewności co do przyszłego stanu koniunktury, która utrudnia bankom poprawną wycenę ryzyka kredytowego. Dodatkowo wiele banków zmniejszyło podaż kredytu ze względu na nasilające się ograniczenia kapitałowe, co było szczególnie widoczne w odniesieniu do kredytów dla przedsiębiorstw. Na spadek podaży kredytu wpływa też, w ocenie banków, pogorszenie jakości portfela kredytowego. Należy zauważyć, że do spadku akcji kredytowej przyczyniło się również osłabienie popytu na kredyt, zarówno ze strony przedsiębiorstw, jak i gospodarstw domowych

Kredyty dla przedsiębiorstw

- Polityka kredytowa: w I kwartale 2009 r. ponad 50% banków zaostrzyło kryteria udzielania kredytów. Ponad 80% banków podniosło marże kredytowe.
- Popyt na kredyt: spadł popyt na kredyty długoterminowe. W przypadku kredytów krótkoterminowych popyt ze strony dużych przedsiębiorstw był stabilny, natomiast ze strony małych i średnich przedsiębiorstw - nieznacznie się zmniejszył.
- Oczekiwania na II kwartał 2009 r.: banki spodziewają się dalszego zaostrzenia polityki kredytowej względem przedsiębiorstw. Oczekiwany jest niewielki wzrost popytu na kredyty krótkoterminowe i dalszy spadek popytu na kredyty długoterminowe.

Kredyty mieszkaniowe

- Polityka kredytowa: około połowa banków zaostrzyła kryteria udzielania kredytów. Około 50% banków podniosło marże, a 35% ograniczyło maksymalny poziom LTV. Kolejne cztery banki wycofały z oferty kredyty walutowe.
- Popyt na kredyt: blisko 70% banków odczuło spadek popytu na kredyty mieszkaniowe, ponad połowa z nich określiła go jako znaczny.
- Oczekiwania na II kwartał 2009 r.: banki spodziewają się niewielkiego zaostrzenia polityki kredytowej i pogłębienia się spadku popytu na kredyt.

Kredyty konsumpcyjne

- Polityka kredytowa: kryteria udzielania kredytów zostały zaostrzone przez blisko połowę banków. Około jedna czwarta banków podniosła marże kredytowe, a jedna trzecia – pozaodsetkowe koszty kredytu.
- Popyt na kredyt: banki odczuły nieznaczny spadek popytu.
- Oczekiwania na II kwartał 2009 r.: banki przewidują dalsze zaostrzenie polityki kredytowej i stabilizację popytu na kredyty konsumpcyjne.

Syntetyczne wyniki ankiety

Celem ankiety jest określenie kierunku zmian polityki kredytowej, tj. kryteriów i warunków udzielania kredytów, a także zmian popytu na kredyty w polskim systemie bankowym. Kryteria udzielania kredytów są rozumiane jako ustalone przez bank minimalne standardy zdolności kredytowej, jakie musi spełnić kredytobiorca, aby uzyskać kredyt. Warunki udzielania kredytów są to cechy umowy kredytu uzgadniane przez bank i kredytobiorcę, w tym marża odsetkowa, pozaodsetkowe koszty kredytu, maksymalna kwota kredytu, wymagane zabezpieczenia i maksymalny okres kredytowania.

Ankieta została skierowana do przewodniczących komitetów kredytowych banków. Uzyskane odpowiedzi mogą nie uwzględniać stanowiska innych pionów banku niż pion kredytowy. Ankieta została przeprowadzona na przełomie marca i kwietnia 2009 r. **wśród 30 banków, których łączny udział należności od przedsiębiorstw i gospodarstw domowych w portfelu sektora bankowego wynosi 84%.**

Agregacja danych, które posłużyły do prezentacji wyników, polegała na policzeniu ważonych struktur procentowych odpowiedzi oraz procentu netto, czyli różnicy między strukturami obrazującymi przeciwne tendencje. Zgodnie z przyjętą metodyką, słowa określające ilość (większość, połowa, znaczący, istotny, odsetek banków, etc.) odnoszą się do ważonych struktur procentowych, a nie do liczby banków. Wyrażenie „większość banków” należy więc rozumieć jako „ważona aktywami większość banków”. Szczegóły dotyczące metodyki obliczeń przedstawiono w załączniku nr 1.

Jeżeli nie zaznaczono inaczej, przytaczane w tekście ilości banków raportujących daną zmianę polityki kredytowej bądź popytu na kredyt oznaczają procent netto banków.

Poniżej przedstawiono tendencje w zakresie stosowanej przez banki polityki kredytowej oraz kształtowania się popytu w I kwartale 2009 r., jak również przewidywania banków na II kwartał 2009 r.

Kredyty dla przedsiębiorstw

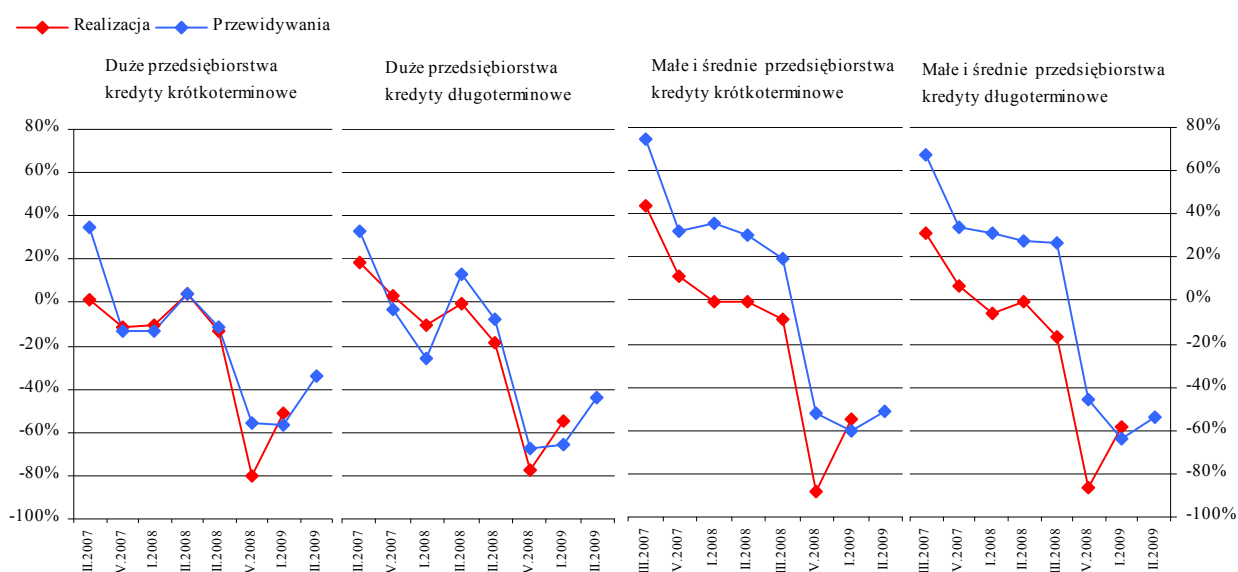
W I kwartale 2009 r. ponad połowa ankietowanych banków zaostrzyła kryteria udzielania kredytów dla przedsiębiorstw. Decyzje o zaostrzeniu kryteriów udzielania kredytów były w większości przypadków zgodne z zapowiedziami banków przedstawionymi na koniec IV kwartału 2008 r. Więcej banków zdecydowało się na zaostrzenie polityki kredytowej wobec małych i średnich przedsiębiorstw niż wobec dużych (zob. wykres 1). W większości kategorii kredytu przeważająca część banków, które zaostrzyły politykę, określiła to zaostrzenie jako nieznaczne¹. Najmocniejsze zaostrzenie polityki kredytowej nastąpiło w segmencie kredytów długoterminowych dla dużych przedsiębiorstw, gdzie blisko połowa banków, które zaostrzyły kryteria udzielania kredytu, zaostrzyło znacznie politykę.

Podobnie jak w IV kwartale 2008 r. wszystkie uwzględnione w ankiecie warunki udzielania kredytów dla przedsiębiorstw zostały zaostrzone. Skala zmian była zbliżona do tych zaobserwowanych w IV kwartale 2008 r.

¹ Banki dysponują możliwością gradacji zmian kryteriów (warunków) udzielania kredytów. W ankiecie banki wybierają spośród opcji: kryteria (warunki) zostały znacznie zaostrzone, kryteria (warunki) zostały nieznacznie zaostrzone, kryteria (warunki) nie zostały zmienione, kryteria (warunki) zostały nieznacznie złagodzone, kryteria (warunki) zostały znacznie zaostrzone.

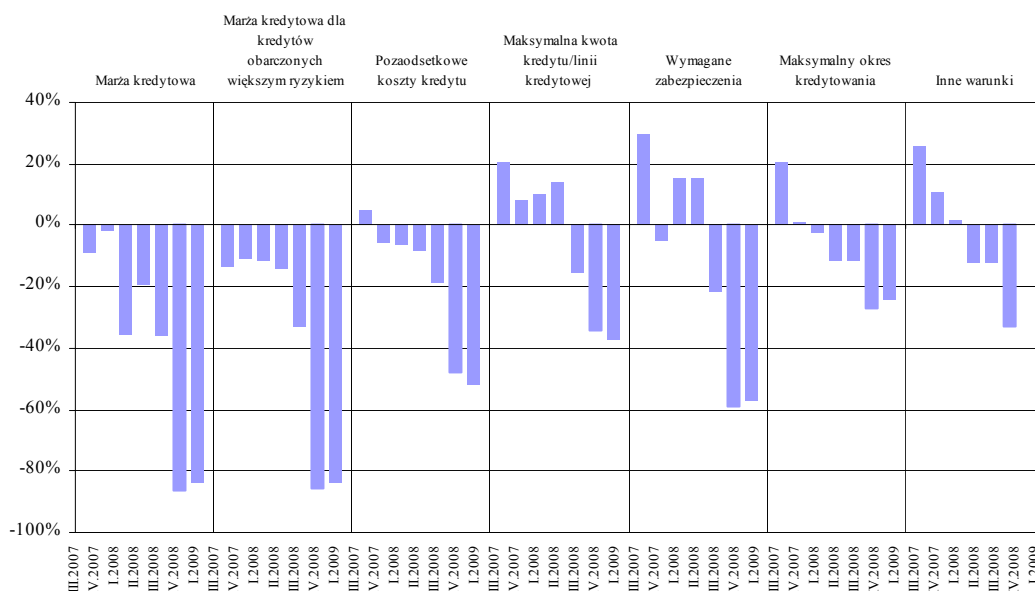
Ponad 83% banków podniosło marże kredytowe (zob. wykres 2), przy czym ponad jedna trzecia z nich uznała podwyższenie marż za znaczne. Podobnie przedstawiała się polityka banków w zakresie marż dla kredytów o wyższym ryzyku. 57% banków oczekiwało od przedsiębiorstw przedstawienia większego zakresu zabezpieczeń kredytu. Około połowa banków podniosła pozaodsetkowe koszty kredytu, zaś ponad jedna trzecia banków obniżyła maksymalną dostępną kwotę kredytu. Dla każdego z tych warunków udzielania kredytów większość banków dokonujących zmian uznało je za nieznaczne zaostwienie polityki kredytowej. Najmniej banków – blisko 25% - skróciło maksymalny dopuszczalny okres kredytowania.

Wykres 1
Kryteria udzielania kredytów dla przedsiębiorstw

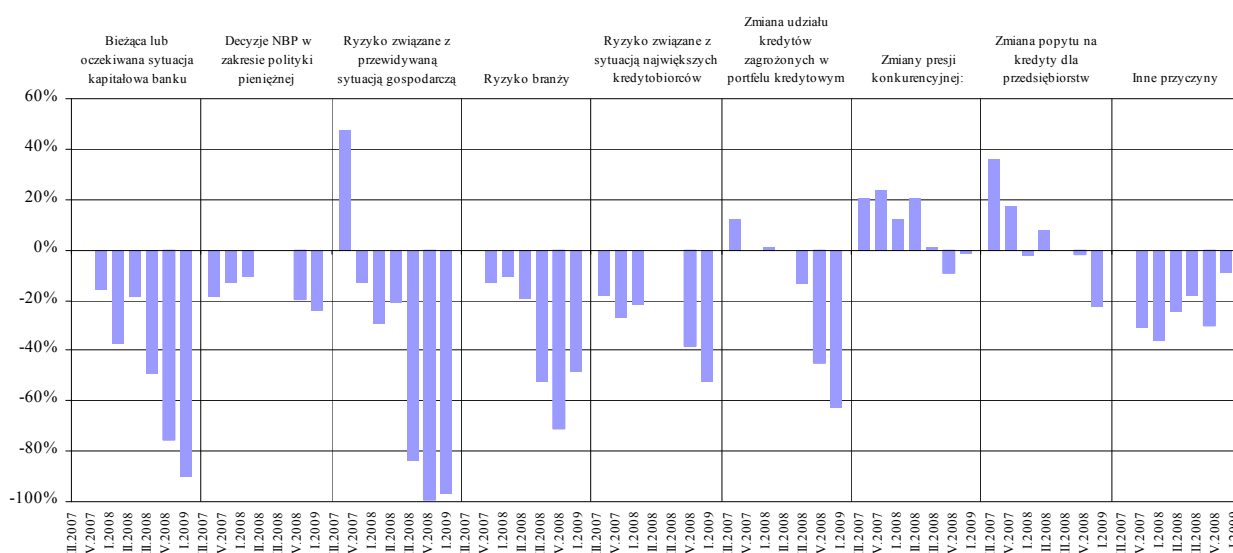
Uwaga: wykresy zawarte w niniejszym opracowaniu przedstawiają procent netto. Dodatnią wartość procentu netto należy interpretować jako złagodzenie polityki kredytowej lub wzrost popytu na kredyty, a ujemną wartość procentu netto – jako zaostwienie polityki kredytowej lub spadek popytu na kredyty. Szczegółowy opis metodyki obliczeń zawiera Załącznik 1.

Wykres 2
Warunki udzielania kredytów dla przedsiębiorstw

Banki nadal bardzo negatywnie oceniają perspektywy przyszłej sytuacji gospodarczej. 97% banków wskazało na ryzyko związane z przyszłą sytuacją gospodarczą jako przyczynę zaostrzenia polityki kredytowej (zob. wykres 3), z czego aż trzy czwarte banków uznało, że ryzyko to uzasadniało znaczne zaostrzenie kryteriów i warunków udzielania kredytów². Niepewność co do przyszłej koniunktury utrudnia bankom poprawną wycenę podejmowanego ryzyka kredytowego, co może je skłaniać do bardzo silnego zaostrzenia polityki kredytowej. **Systematycznie wzrasta również znaczenie sytuacji kapitałowej dla prowadzenia akcji kredytowej.** Ponad 90% banków uzasadniło zaostrzenie polityki kredytowej wobec przedsiębiorstw bieżącą lub oczekiwaną sytuacją kapitałową, z czego dla ponad 25% z tych banków poziom funduszy własnych uzasadniał znaczne zaostrzenie polityki. **Znaczenie tego czynnika wzrosło w porównaniu z IV kwartałem 2008 r.**

Wykres 3
Przyczyny zmian polityki kredytowej

Wyniki ankiety wskazują również na wzrost udziału kredytów zagrożonych w portfelu kredytów dla przedsiębiorstw. Procent banków wskazujących na ten czynnik rośnie systematycznie od połowy 2008 r. i wyniósł blisko 63%. **Blisko połowa banków zdecydowała się zaostrzyć politykę kredytową pod wpływem rosnącego ryzyka branży.** Najwięcej banków jako szczególnie ryzykowne wymieniało branże powiązane z rynkiem nieruchomości (deweloperską, budowlaną, przemysł meblarski) oraz w znacznym stopniu uzależnione od eksportu (przemysł motoryzacyjny, chemiczny, metalurgiczny, branżę transportową). Ponad połowa banków wskazała również na ryzyko związane z sytuacją największych kredytobiorców jako czynnik wpływający na zaostrzenie polityki kredytowej.

Wśród innych czynników wpływających na zaostrzenie polityki kredytowej banki wymieniły wzrost kosztów pozyskania finansowania, deprecjację złotego oraz politykę właściciela (banku zagranicznego). Czynniki te wy-

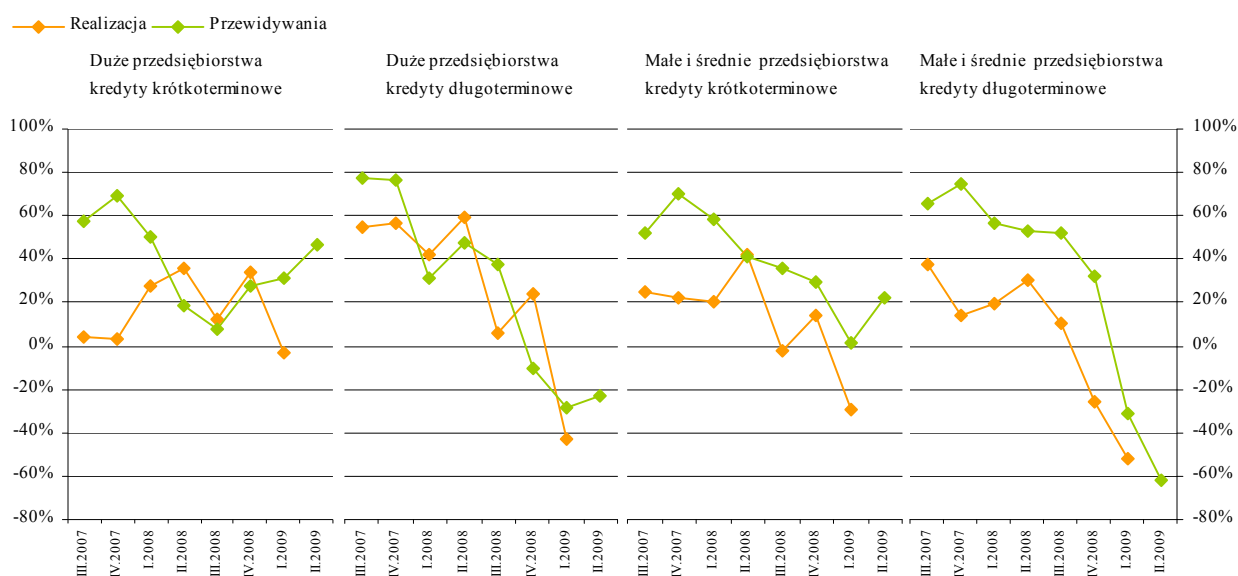
² Banki dysponują możliwością gradacji wpływu czynników na politykę kredytową. W ankiecie banki wybierają spośród opcji: znaczny wpływ na zaostrzenie polityki kredytowej, nieznaczny wpływ na zaostrzenie polityki kredytowej, brak wpływu na politykę kredytową, nieznaczny wpływ na złagodzenie polityki kredytowej, znaczny wpływ na złagodzenie polityki kredytowej.

mieniło jednak niewiele banków. W ocenie banków presja konkurencyjna na rynku kredytów dla przedsiębiorstw nie ma istotnego wpływu na politykę kredytową.

Popyt na kredyty ze strony przedsiębiorstw spadł w I kwartale 2009 r., przy czym **spadek popytu dotyczył przede wszystkim kredytów długoterminowych**. Na spadek popytu na ten rodzaj kredytu wskazało 43% banków w przypadku dużych przedsiębiorstw i 52% banków w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw. W segmencie kredytów krótkoterminowych dla małych i średnich przedsiębiorstw około 30% banków odczuło spadek popytu na kredyt, jednak większość banków stwierdziła, że popyt nie uległ zmianie. Odpowiedzi banków odnośnie kredytów krótkoterminowych dla dużych przedsiębiorstw były bardzo zróżnicowane. Blisko 40% banków odczuło nieznaczny spadek popytu³, ponad 35% - nieznaczny wzrost popytu, zaś blisko jedna czwarta – brak zmian w popycie na kredyt. W ujęciu netto spadek popytu na kredyt wyniósł 3%.

Należy zauważyć, że o ile zmiany popytu na kredyty długoterminowe były zbieżne z prognozami banków wyrażonymi w IV kwartale 2008 r., to w przypadku kredytów krótkoterminowych występuje istotna rozbieżność. Większość banków spodziewała się wzrostu popytu na ten typ kredytu.

Wykres 4
Popyt na kredyt dla przedsiębiorstw

Spadek popytu na niektóre rodzaje kredytów dla przedsiębiorstw wynika, w ocenie banków, przede wszystkim ze **spadku zapotrzebowania na finansowanie inwestycji**. Spadek ten wystąpił drugi kwartał z rzędu. Ponad 60% banków, które stwierdziły zmianę popytu na kredyty dla przedsiębiorstw, wskazało na ten czynnik jako przyczynę spadku popytu. Prawie 44% z tych banków uznało, że spadek popytu na kredyty inwestycyjne w znacznym stopniu przyczynił się do spadku zagregowanego popytu na kredyt. **Kolejnym istotnym powodem spadku popytu na kredyty dla przedsiębiorstw było zaostrzenie kryteriów i warunków udzielania kredytów**. Czynniki te wymieniło odpowiednio 55% i 48% banków. Ponadto obniżenie popytu na kredyt było uzasadniane spadkiem zapo-

³ Banki dysponują możliwością gradacji zmian popytu. W ankiecie banki wybierają spośród opcji: popyt znacznie wzrósł, popyt nieznacznie wzrósł, popyt nie zmienił się, popyt nieznacznie spadł, popyt znacznie spadł.

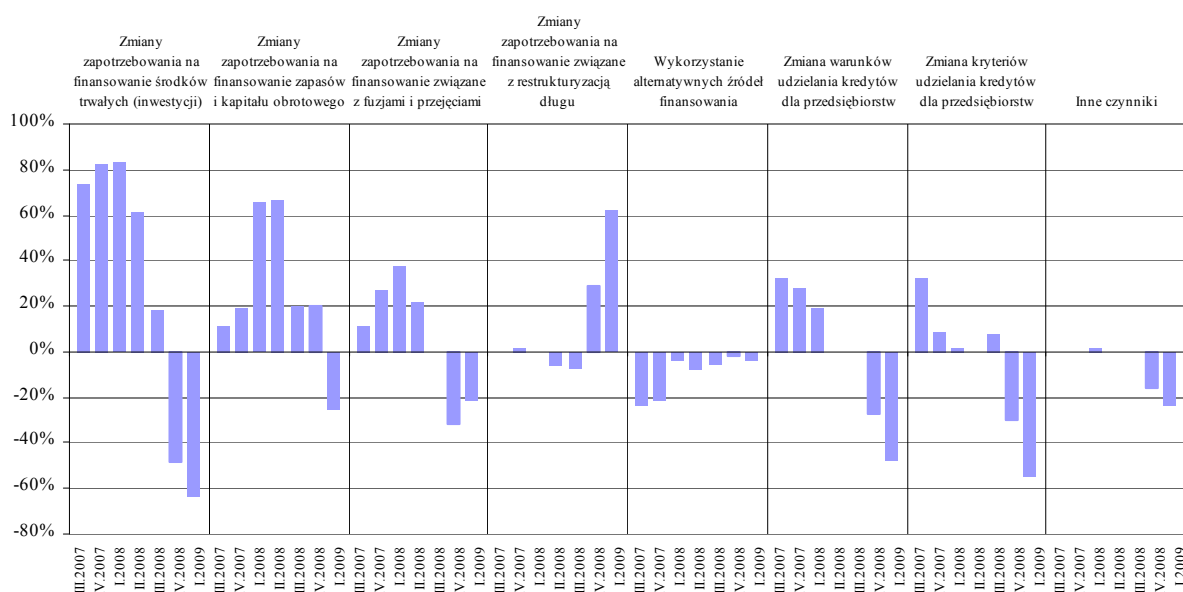
trzebowania na finansowanie zapasów i kapitału obrotowego oraz na finansowanie związane z fuzjami i przejęciami.

Banki, które odnotowały wzrost popytu na kredyty dla przedsiębiorstw, przypisywały to rosnącemu zapotrzebowaniu na finansowanie związane z restrukturyzacją zadłużenia (zob. wykres 5). Biorąc pod uwagę spadek zapotrzebowania na finansowanie inwestycji, kapitału obrotowego i zapasów, może to wskazywać, że przedsiębiorstwa ograniczają swoją działalność, a popyt na kredyt z ich strony jest związany głównie z odnawianiem już zaciągniętych zobowiązań. W przypadku niektórych banków wzrost popytu wynikający z potrzeby restrukturyzacji zadłużenia przedsiębiorstw mógł być związany ze zobowiązaniami przedsiębiorstw z tytułu zawartych przez nie transakcji opcji walutowych.

Okolo połowa banków spodziewa się dalszego zaostrzenia polityki kredytowej względem małych i średnich przedsiębiorstw w II kwartale 2009 r. Zaostrzenie to ma dotyczyć kredytów długo-, jak i krótkoterminowych (zob. wykres 1), przy czym w przypadku kredytów długoterminowych zaostrzenie to będzie znaczne w ocenie 10% banków planujących zaostrzenie polityki (wobec około 1% dla kredytów krótkoterminowych). **Banki, które zakładają zmianę polityki kredytowej względem dużych przedsiębiorstw, deklarują jej zaostrzenie.** Zaostrzenie to ma być silniejsze dla kredytów długoterminowych (procent netto: 43%) niż dla kredytów krótkoterminowych (procent netto: 34%). Przewidywana skala zaostrzenia polityki w II kwartale 2009 r. będzie więc dla kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw podobna do tej zaobserwowanej w I kwartale, natomiast dla kredytów dla dużych przedsiębiorstw – nieznacznie mniejsza.

W II kwartale 2009 r. banki oczekują wzrostu popytu na kredyty krótkoterminowe ze strony przedsiębiorstw (zob. wykres 4). Wzrost ten ma dotyczyć w większym stopniu kredytów dla dużych przedsiębiorstw. **W segmencie kredytów długoterminowych ponad 60% banków spodziewa się spadku popytu na kredyt dla dużych przedsiębiorstw.** Spadek popytu na kredyty długoterminowe dla małych i średnich przedsiębiorstw prognozuje około 23% banków, jednak odpowiedzi banków w tej kwestii są zróżnicowane.

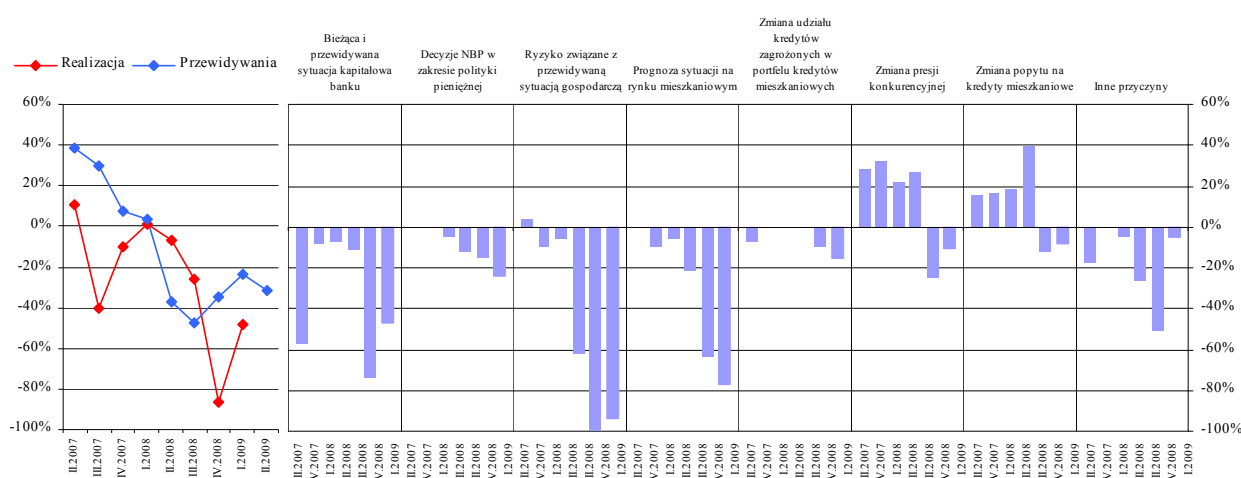
Wykres 5
Przyczyny zmian popytu na kredyt dla przedsiębiorstw

Kredyty mieszkaniowe dla gospodarstw domowych

W I kwartale 2009 r. banki ponownie zastryły politykę kredytową względem kredytów mieszkaniowych (zob. wykres 6). Około połowa banków zastryła kryteria udzielania tych kredytów, w tym jedna piąta z nich określiła to zastrylenie jako znaczne. Politykę kredytową zastryliło więc mniej banków niż w poprzednim kwartale. Kryteria udzielania kredytów mieszkaniowych dla gospodarstw domowych zastryliły również te banki, które w poprzedniej edycji ankiety zadeklarowały brak zastrylenia bądź złagodzenie polityki kredytowej w I kwartale 2009 r. **Zastrylenie polityki kredytowej było silniejsze dla kredytów walutowych niż dla kredytów złotych.** Pojedyncze banki o niewielkim udziale w rynku złagodziły kryteria udzielania kredytów mieszkaniowych.

Wykres 6
Polityka kredytowa i przyczyny jej zmian – kredyty mieszkaniowe

Podobnie jak w IV kwartale 2008 r., zastryzone zostały wszystkie warunki udzielania kredytu mieszkaniowego. Skala ich zastrylenia była jednak mniejsza niż w poprzednim kwartale. Około połowa banków zwiększyła marże na kredytach o zarówno normalnym, jak i podwyższonym profilu ryzyka. **Większość banków, która zwiększyła pobierane marże określiła ich wzrost jako znaczny.** Blisko 35% banków podniosło również wymagany wkład własny kredytobiorcy w finansowaniu zakupu nieruchomości. Blisko 27% banków zwiększyło pozaodsetkowe koszty kredytu. Jedna trzecia ankietowanych banków zastryliła warunki w zakresie wymaganych zabezpieczeń, zaś ponad 9% skróciło ponadto maksymalny okres kredytowania.

Ponad 36% banków zastryliło również inne, nieuwzględnione w ankiecie warunki i kryteria udzielania kredytów mieszkaniowych dla gospodarstw domowych. Jeden bank zastrylił politykę kredytową dla kredytów mających finansować zakup nieruchomości na rynku pierwotnym.

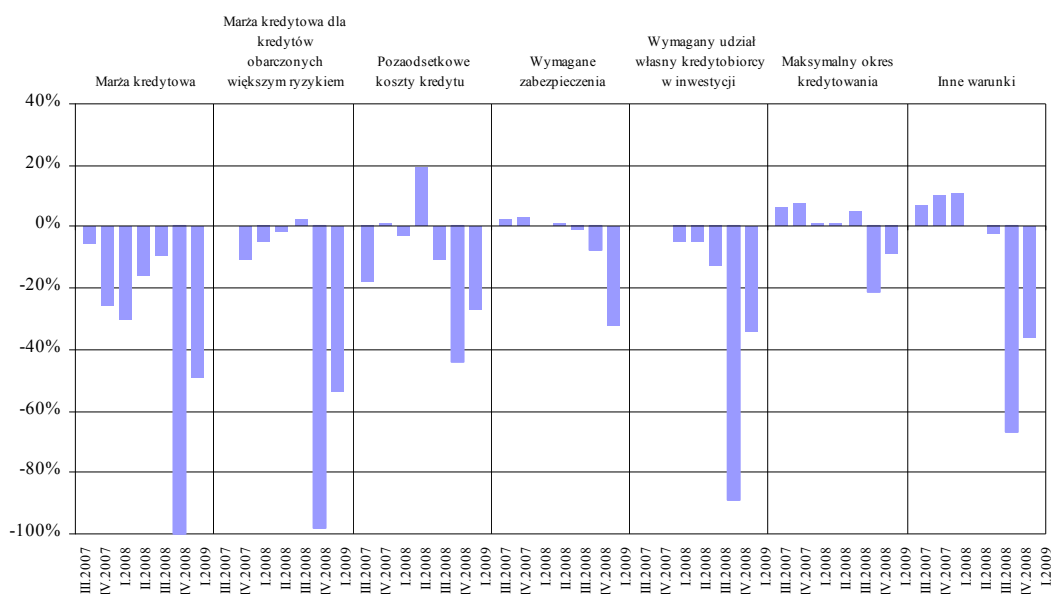
Kolejne cztery banki całkowicie wstrzymały udzielanie kredytów mieszkaniowych w walutach obcych, a niektóre inne banki znacznie zastryliły kryteria udzielania tych kredytów w porównaniu z kredytami złotowymi.

Podobnie jak w segmencie kredytów dla przedsiębiorstw, decyzje banków dotyczące polityki kredytowej były kształtowane przez bardzo dużą niepewność co do przyszłego stanu koniunktury. Blisko 95% banków biorących udział w ankiecie stwierdziło, że ryzyko związane z przewidywaną sytuacją gospodarczą miało dominujący wpływ na zastrylenie polityki kredytowej w zakresie kredytów mieszkaniowych (zob. wykres 6). Dla niecałej

połowy tych banków wpływ ten okazał się znaczny. Pojedyncze banki stwierdziły jednak, że przewidywana sytuacja gospodarcza wpłynęła na złagodzenie polityki kredytowej, a jeden bank określił nawet ten wpływ jako znaczny. Wskazuje to na pewną dysproporcję w ocenie przyszłego stanu gospodarki przez banki. **Również prognoza sytuacji na rynku mieszkaniowym skłoniła banki do zaostrzenia polityki kredytowej w zakresie kredytów mieszkaniowych.** Przyczynę tę wskazało ponad 77% banków. Dla ponad 47% banków zaostrzenie polityki kredytowej było też spowodowane niekorzystną oceną bieżącej i przewidywanej sytuacji kapitałowej banku. Odpowiedzi banków wskazują, że osłabiła się konkurencja na rynku kredytów mieszkaniowych. Po raz kolejny zmiana presji konkurencyjnej miała wpływ na zaostrzenie polityki kredytowej banków.

Wśród innych, nieuwzględnionych w ankiecie przyczyn zaostrzenia polityki kredytowej banki wymieniły spadek płynności rynku międzybankowego, spadek płynności rynku nieruchomości oraz deprecjację złotego.

Wykres 7
Warunki udzielania kredytów mieszkaniowych

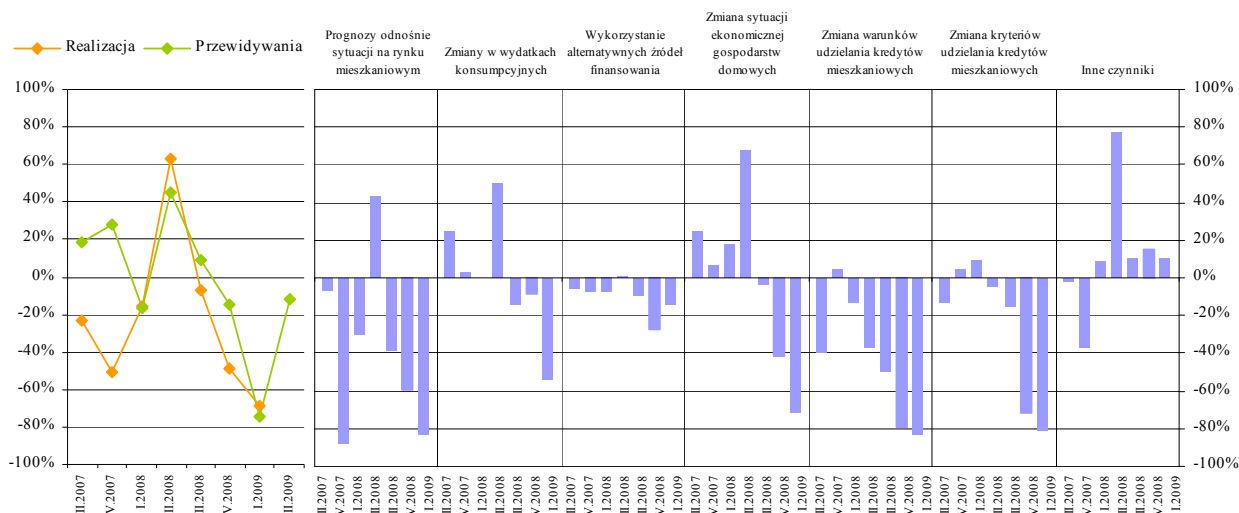

W I kwartale 2009 r. blisko 70% banków odczuło spadek popytu na kredyty mieszkaniowe (zob. wykres 8), przy czym ponad połowa określiła ten spadek jako znaczny. W przypadku ok. 10% banków, popyt na kredyty mieszkaniowe wzrósł. W ujęciu zagregowanym spadek popytu na kredyty mieszkaniowe był zgodny z prognozami banków wyrażonymi na koniec IV kwartału 2008 r.

W ocenie ponad 80% banków, które zadeklarowały spadek popytu na kredyty mieszkaniowe, do spadku przyczyniły się prognozy rozwoju sytuacji na rynku mieszkaniowym (zob. wykres 8). Niepewność dotycząca przyszłych tendencji cenowych na tym rynku mogła skłonić gospodarstwa domowe do odłożenia w czasie transakcji. Innym **bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na spadek zrealizowanego popytu była zmiana warunków i kryteriów udzielania kredytów mieszkaniowych.** Przyczyny te wskazało odpowiednio 83% i 81% banków. Wzrost ceny kredytu mieszkaniowego oraz spadek jego dostępności spowodowały, że część potencjalnych kredytobiorców musiała zrezygnować z zaciągnięcia kredytu. Pojedyncze banki, które złagodziły kryteria i warunki udzielanego kredytu stwierdziły, że przyczyniło się to do wzrostu popytu. **W ocenie około 72% banków spadek popytu na kredyty mieszkaniowe był spowodowany pogorszeniem sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych.**

Niespełna jedna trzecia ankietyowanych banków spodziewa się dalszego zaostrzenia polityki kredytowej w segmencie kredytów mieszkaniowych w II kwartale 2009 r. Zdaniem większości z nich będzie ono jednak nieznaczne. Tylko pojedyncze banki o bardzo małym udziale w rynku planują złagodzenie polityki kredytowej w zakresie kredytów mieszkaniowych. **Oczekiwany jest dalszy spadek popytu na kredyty mieszkaniowe** (zob. wykres 8). Odpowiedzi banków były jednak zróżnicowane, ponieważ 21% ogółu banków spodziewa się nieznacznego wzrostu popytu.

Wykres 8
Popyt na kredyty mieszkaniowe i przyczyny jego zmian

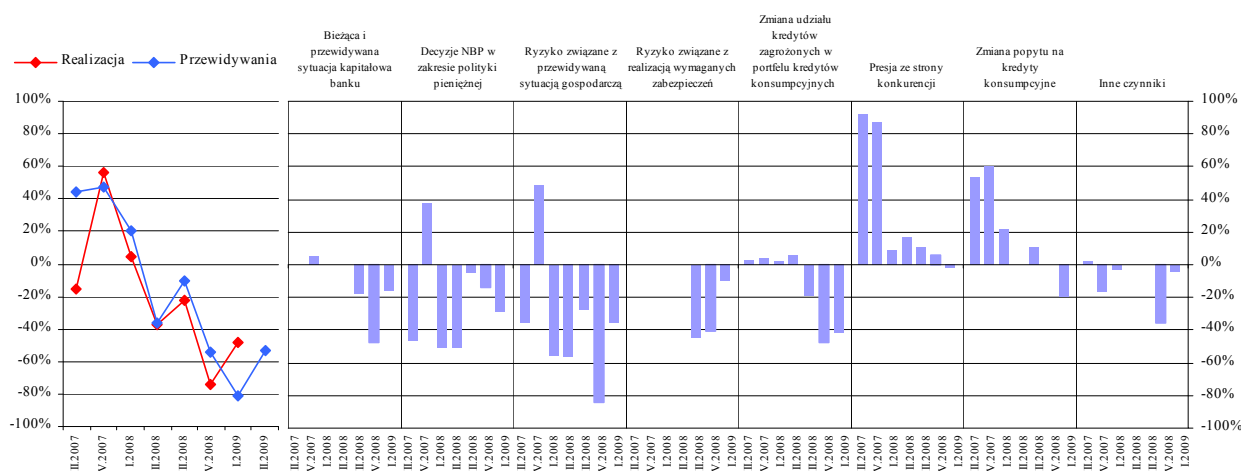

Kredyty konsumpcyjne dla gospodarstw domowych

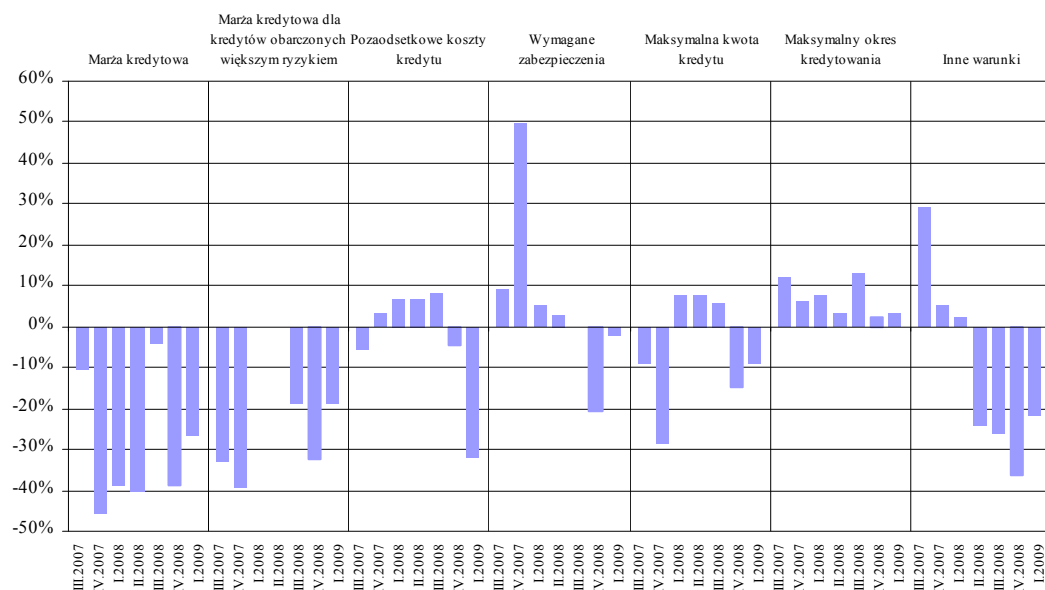
W I kwartale 2009 r. kryteria udzielania kredytów konsumpcyjnych dla gospodarstw domowych ponownie uległy zaostrzeniu (zob. wykres 9). Na zaostrzenie kryteriów udzielania kredytów zdecydowało się 48% banków. Zaobserwowana zmiana była zgodna z przewidywaniami banków wyrażonymi w IV kwartale 2008 r., choć kilka banków, które nie planowały wcześniej zaostrzenia polityki kredytowej uczyniło to.

Zaostrzenie warunków udzielania kredytów w segmencie kredytów konsumpcyjnych było mniej dotkliwe niż w przypadku kredytów mieszkaniowych i kredytów dla przedsiębiorstw. W I kwartale 2009 r. utrzymała się trwająca od połowy 2007 r. tendencja wzrostu marż kredytowych dla kredytów konsumpcyjnych. Wzrost marż, zadeklarowany przez przeszło jedną czwartą banków dotyczył kredytów o zarówno normalnym, jak i podwyższonym profilu ryzyka (zob. wykres 10). Niektóre banki o niewielkim udziale w rynku zdecydowały się jednak nieznacznie obniżyć marże. Zaostrzono również pozostałe warunki kredytu. W szczególności 32% banków zwiększyło pozaodsetkowe koszty kredytu, natomiast 9% banków zmniejszyło maksymalną dostępną kwotę kredytu.

Wykres 9
Polityka kredytowa i przyczyny jej zmian – kredyty konsumpcyjne

Wykres 10
Warunki udzielania kredytów konsumpcyjnych

Główną przyczyną zaostrzenia polityki kredytowej w segmencie kredytów konsumpcyjnych był wzrost udziału kredytów zagrożonych w portfelu kredytowym. Ten czynnik wskazało 42% banków, z czego w opinii ponad jednej trzeciej tych banków pogorszenie jakości portfela kredytowego miało znaczny wpływ na zaostrzenie polityki kredytowej. Podobnie jak w przypadku innych typów kredytu, polityka kredytowa w segmencie kredytów konsumpcyjnych została zaostrzona również na skutek pogarszania się bieżącej i przewidywanej sytuacji kapitałowej banków (15% banków) oraz wzrostu ryzyka związanego z przewidywaną sytuacją gospodarczą (36% banków) (zob. wykres 9). Zaostrzenie polityki kredytowej w I kwartale 2009 było ponadto spowodowane decyzjami Naro-

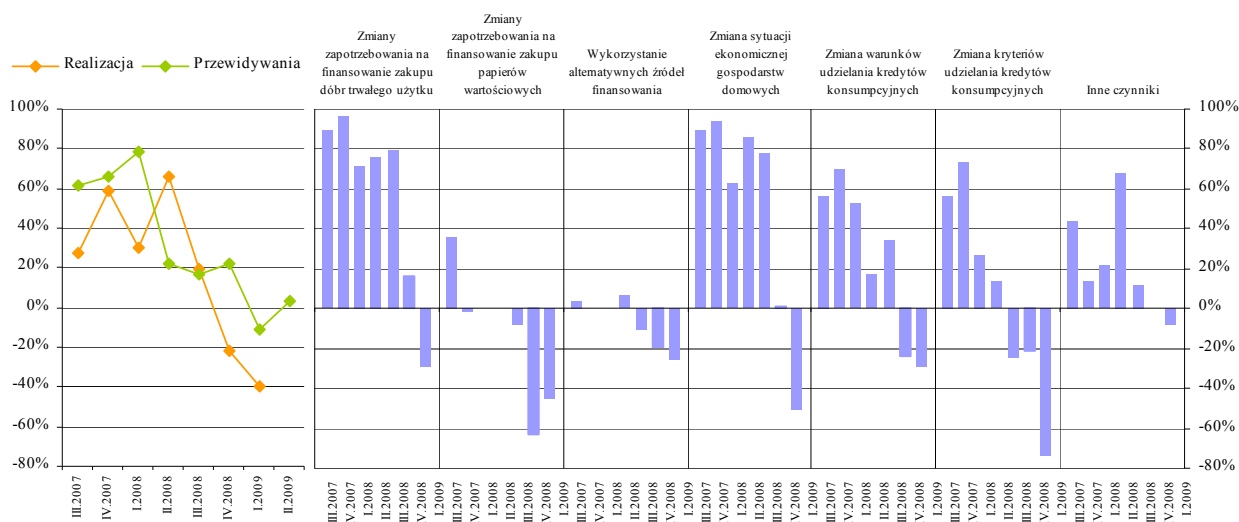
dowego Banku Polskiego w zakresie polityki pieniężnej. Stopniowe obniżanie oficjalnych stóp procentowych, w tym stopy lombardowej⁴, wpłynęło na spadek maksymalnego oprocentowania, jakie banki mogą pobierać od klientów. Mogło to skłonić niektóre banki do ograniczenia dostępności kredytu z powodu niemożności pobrania odpowiedniej premii za ryzyko kredytowe - wysokiej marży.

W I kwartale 2009 r. banki odnotowały spadek popytu na kredyty konsumpcyjne dla gospodarstw domowych (procent netto wyniósł -40%). Należy jednak zauważyć, że odpowiedzi banków nie były jednoznaczne. Blisko 50% banków zanotowało nieznaczny spadek, podczas gdy 10% - nieznaczny wzrost popytu na kredyty. Na koniec IV kwartału 2008 r. 11% banków oczekiwało spadku popytu (zob. wykres 11).

Spadek popytu na kredyty konsumpcyjne był spowodowany przede wszystkim zmianą sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych. Ponadto po raz pierwszy od III kwartału 2005 r. w opinii banków spadło zapotrzebowanie na finansowanie dóbr trwałego użytku (zob. wykres 11). Gospodarstwa domowe w większym stopniu finansowały też konsumpcję swoimi oszczędnościami. Dodatkowo wyższa cena i mniejsza dostępność kredytu konsumpcyjnego wpłynęła na spadek jego atrakcyjności dla gospodarstw domowych, co w połączeniu z niższym poziomem optymizmu konsumentów odbiło się na spadku zrealizowanego popytu na kredyt. Niespełna połowa banków, które odnotowały spadek popytu na kredyt, wskazała ponadto na zmianę w zapotrzebowaniu na finansowanie zakupu papierów wartościowych. Należy jednak pamiętać, że tego typu kredyty stanowią nieznaczną część udzielanych przez banki kredytów dla gospodarstw domowych.

Banki oczekują w II kwartale 2009 r. dalszego zaostrzenia polityki kredytowej w segmencie kredytów konsumpcyjnych (zob. wykres 9). Oczekiwania takie zadeklarowała ponad połowa banków, jednak zaostrzenie polityki kredytowej ma być w ich ocenie nieznaczne. Żaden bank nie zamierza złagodzić kryteriów udzielania kredytów konsumpcyjnych. **Większość banków nie spodziewa się zmian w popycie na kredyty konsumpcyjne.** (zob. wykres 11).

Wykres 11
Popyt na kredyty konsumpcyjne i przyczyny jego zmian

⁴ Maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnych nie może przekraczać czterokrotności stopy kredytu lombardowego NBP.

Załącznik 1

Metodyka

Wyniki ankiet prezentowane są w postaci struktur, tzn. odsetka banków, które wybrały daną opcję odpowiedzi na poszczególne pytania. Odpowiedzi banków są wazone udziałem danego banku w segmencie rynku, którego dotyczy pytanie. Wazenie odpowiedzi poszczególnych podmiotów jest często stosowanym rozwiązaniem przy opracowywaniu wyników ankiet typu jakościowego¹.

Znaczenie poszczególnych banków w danym segmencie rynku reprezentują udziały należności danego banku w należnościach wszystkich 30 banków, które odpowiedziały na ankietę, w rozbiciu na poszczególne kategorie należności. Poniższa tabela prezentuje segment rynku, którego dotyczą poszczególne pytania i kategorię należności, która posłużyła do obliczenia udziałów poszczególnych banków w danym segmencie rynku.

Tabela 1

**Segment rynku i odpowiadająca mu kategoria należności
uwzględniona przy liczeniu wag**

Nr pytań	Segment rynku	Kategoria należności
1, 4, 6, 7	Kredyty krótkoterminowe dla przedsiębiorstw	Należności od przedsiębiorstw i spółek państwowych, przedsiębiorstw i spółek prywatnych oraz spółdzielni i przedsiębiorców indywidualnych o pierwotnym terminie realizacji do 1 roku łącznie z rachunkiem bieżącym
	Kredyty długoterminowe dla przedsiębiorstw	Należności od przedsiębiorstw i spółek państwowych, przedsiębiorstw i spółek prywatnych oraz spółdzielni i przedsiębiorców indywidualnych o pierwotnym terminie realizacji powyżej 1 roku
2, 3, 5	Kredyty dla przedsiębiorstw ogółem	Należności ogółem od przedsiębiorstw i spółek państwowych, przedsiębiorstw i spółek prywatnych oraz spółdzielni i przedsiębiorców indywidualnych
8, 9, 10, 13, 14, 16, 17	Kredyty mieszkaniowe dla gospodarstw domowych	Kredyty mieszkaniowe dla osób prywatnych
8, 11, 12, 13, 15, 16, 17	Kredyty konsumpcyjne i inne dla gospodarstw domowych	Należności ogółem od osób prywatnych pomniejszone o kredyty mieszkaniowe dla osób prywatnych

Uwaga: Wszystkie kategorie należności dotyczą rezydentów. W przypadku przedsiębiorstw nie uwzględniono podziału na duże oraz małe i średnie przedsiębiorstwa, ze względu na brak odpowiednich danych w statystyce bankowej.

Źródło: NBP.

Poszczególnym odpowiedziom przypisywana jest zatem waga, będąca udziałem banku w danym segmencie rynku. Przy liczeniu wag uwzględniono średni stan należności danej kategorii w pierwszym i drugim miesiącu kwartału poprzedzającego kwartał, którego dotyczy ankietę.² Jeżeli bank w którymś

¹ Por. M. Bieć „Test koniunktury. Metody, techniki, doświadczenia”, Prace i materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego, Nr 48, SGH, 1996, str. 71-114.

² Na czas opracowywania wyników ankiety nie są dostępne dane dotyczące stanu należności w poszczególnych bankach w trzecim miesiącu tego kwartału ze względu na ok. trzytygodniowe opóźnienie w raportowaniu.

z pytań wybrał opcję odpowiedzi „nie dotyczy”, przypisywano mu wagę 0. W ten sposób przy liczeniu struktur dla poszczególnych pytań uwzględniono jedynie te banki, które są aktywne w danym segmencie rynku.

Oprócz struktur dla każdej odpowiedzi policzono tzw. procent netto, który jest różnicą między odsetkiem odpowiedzi pokazujących przeciwne kierunki zmian. Wielkość ta pokazuje zatem ogólną tendencję w danym segmencie rynku. Sposób liczenia procentu netto dla poszczególnych pytań zawiera tabela 2.

Tabela 2
Sposób liczenia procentu netto

Nr pytań	Definicja procentu netto
1, 2, 8, 9, 11	Różnica między sumą odpowiedzi „znacznie złagodzone” i „nieznacznie złagodzone” a sumą odpowiedzi „znacznie zaostrzone” i „nieznacznie zaostrzone”. Ujemny wskaźnik oznacza tendencję do zaostrzania kryteriów
3, 10, 12	Różnica między sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na złagodzenie polityki kredytowej” i „nieznaczny wpływ na złagodzenie polityki kredytowej” a sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na zaostrzenie polityki kredytowej” i „nieznaczny wpływ na zaostrzenie polityki kredytowej”. Ujemny wskaźnik oznacza, że dany czynnik w większym stopniu przyczynił się do zaostrzenia niż złagodzenia polityki kredytowej.
4, 13	Różnica między sumą odpowiedzi „wzrósł znacznie” i „wzrósł nieznacznie” a sumą odpowiedzi „zmniejszył się znacznie” i „zmniejszył się nieznacznie”. Dodatni wskaźnik oznacza wzrost popytu.
5, 14, 15	Różnica między sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na wzrost popytu” i „nieznaczny wpływ na wzrost popytu” a sumą odpowiedzi „znaczny wpływ na spadek popytu” i „nieznaczny wpływ na spadek popytu”. Dodatni wskaźnik oznacza, że dany czynnik oddziaływał na wzrost popytu, ujemny – na spadek.
6, 16	Różnica między sumą odpowiedzi „zostanie znacznie złagodzona” i „zostanie nieznacznie złagodzona” a sumą odpowiedzi „zostanie znacznie zaostrzona” i „zostanie nieznacznie zaostrzona”. Dodatni wskaźnik oznacza oczekiwane złagodzenie polityki kredytowej.
7, 17	Różnica między sumą odpowiedzi „wzrośnie znacznie” i „wzrośnie nieznacznie” a sumą odpowiedzi „zmniejszy się znacznie” i „zmniejszy się nieznacznie”. Dodatni wskaźnik oznacza oczekiwany wzrost popytu.

Źródło: NBP.